مدیریت بر آموزش سازمانها سال سیزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۳ شماره صفحه ۱۴۶-۱۲۵

طراحی و اعتباریابی الگوی کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس با توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

حسن رحمان پور، دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه، تربت حیدریه، ایران.

***حسین مومنی مهمویی**، دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه، تربت حیدریه، ایران.

امیر امیری رشخوار، استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه، تربت حیدریه، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس با توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش انجام شده است. روش پژوهش حاضر، کیفی و از نظر هدف کاربردی بود. در مرحله اول مطالعه کیفی با رویکرد نظریه زمینه‌ای با مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۵ نفر از متخصصین حوزه مورد بررسی انجام شد و در مرحله بعد و به منظور اعتباریابی الگو به دست آمده پرسشنامه‌ای در اختیار ۱۸ نفر از متخصصین این حوزه قرار گرفت. ابزار پژوهش نیز مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که برای اعتباریابی داده‌ها از معیارهای اعتبارپذیری و اعتمادپذیری استفاده شد. اعتبار مصاحبه با استفاده از معیارهای چهارگانه گابا و لینکلن و پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون کرونباخ ۰/۹۲ تائید گردید. برای تحلیل داده های کیفی به روش کدگذاری باز،کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی و انتخاب و تعیین مقوله پدیده محوری صورت گرفت. در بررسی تحلیل کیفی الگوی مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس با توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مولفه‌های شرایط علّی با ۱ مقوله اصلی و اعتبار ۰/۸۴، شرایط زمینه‌ای با ۲ مقوله اصلی و اعتبار ۰/۹۱، شرایط مداخله‌گر با ۲ مقوله اصلی و اعتبار ۰/۹۴، راهبردها با ۲ مقوله اصلی و اعتبار ۰/۸۹ و پیامدها با ۲ مقوله اصلی و اعتبار ۰/۸۵ نشان داده شده است که بر این اساس یافته ها نشان می دهد که الگوی مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس با توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از اعتبار خوبی برخوردار بوده است. نتایج این پژوهش نشان داد که ساختار کلینیک های آموزش و یادگیری در مدارس به اثر بخشی و کیفیت بخشی فرایندهای آموزشی و تسهیل در امور آموزشی و پرورشی شده و دانش آموزان را قادر می سازد تا با تغییرات محیطی و عوامل مداخله گر درون سازمانی منطبق شوند. همچنین باعث رفع موانع و مشکلات ناشی از ساختارهای معیوب شده و از این طریق باعث ارتقاء کارایی ،اثربخشی و بهره وری در مدارس می‌شوند.

واژگان کلیدی: مدل کلینیک آموزش و یادگیری، فعالیت‌های یادگیری، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش.

* نویسنده مسئول: Momenimahmoyei@gmail.com

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۵/۷ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۸/۲۸

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

Managing Education in Organizations Vol.13/No.4/ Winter 2025 Page 125-146

esign and validation of teaching and learning clinic model in schools According to the Fundamental Transformation of Education document

Hassan Rahmanpour, PhD student in ducational management, Department of Educational Sciences, Torbat Heydarieh branch, Islamic Azad University, Torbat Heydarieh, Iran.
*__Hosein Momeni Mahmoyei,__ Associate Professor, Department of Educational Sciences, Torbet Heydarieh Branch, Islamic Azad University, Torbet Heydarieh, Iran.
Amir AmirI Roshkhar, Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Torbet Heydarieh Branch, Islamic Azad University, Torbet Heydarieh, Iran.

Abstract
The current research was conducted with the aim of designing and validating the teaching and learning clinic model in schools according to the Fundamental Transformation of Education document. The present research method was qualitative and practical in terms of purpose. In the first stage, a qualitative study with a grounded theory approach was conducted with semi-structured interviews with 25 experts in the field under investigation, and in the next stage, in order to validate the obtained model, a questionnaire was given to 18 experts in this field. The research tool was a semi-structured interview, which was used to validate the data using the criteria of reliability and validity. The validity of the interview was confirmed using the four criteria of Gaba and Lincoln and the reliability of the questionnaire was confirmed using the Cronbach's test. To analyze the qualitative data, open coding, axial coding and selective coding were used to select and determine the category of the central phenomenon. In the qualitative analysis of the teaching and learning clinic model in schools according to the document of the fundamental transformation of education, the components of causal conditions with 1 main category and validity of 0.84, contextual conditions with 2 main categories and validity of 0.91, intervening conditions with 2 main categories and 0.94 validity, strategies are shown with 2 main categories and 0.89 validity, and results are shown with 2 main categories and 0.85 validity, based on which the findings show that the teaching and learning clinic model model In schools, according to the document of the fundamental transformation of education, it has had a good reputation. The results of this research showed that the structure of teaching and learning clinics in schools has been effective and quality of educational processes and facilitation in educational and educational affairs and enables students to adapt to environmental changes and intervening factors within the organization. It also causes the removal of obstacles and problems caused by defective structures and thereby improves efficiency, effectiveness and productivity in schools.

Keywords: teaching and learning clinic model, learning activities, document of fundamental transformation of education.

* Corresponding author: Momenimahmoyei@gmail.com
Receiving Date: 28/7/2024 Acceptance Date: 18/11/2024

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

مقدمه

در دنیای امروز در کشورهای پیشرفته، تغییر و تحول در نظام آموزش وپرورش، پیش نیازی جدی برای پاسخگویی به چالش‌های فرهنگی، علمی، اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی محسوب می‌شود (Nazari, 2018). به همین علت، در سطح جهانی تلاش‌هایی گسترده و مداوم برای بهبود و اصلاح نظام‌های آموزش وپرورش در حال انجام است. نظام آموزش وپرورش که زمینه ساز تحولات و تغییرات بنیادی در جامعه محسوب می‌شود، بیش از هر نهاد دیگری، تحت تأثیر این تغییر و تحولات قرار می‌گیرد. از این رو ضروری است تا به تبع تحولات فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی در هر جامعه در اهداف و برنامه‌ها و ساختار نظام آموزش وپرورش تغییرات لازم صورت پذیرد (Soleimani and Motahari, 2018). یکی از این تغییرات اساسی، ارائه مدل های نو و جدید در جهت تغییر وتحول در آموزش و پرورش با رویکرد سیاست‌های کلی نظام است.

بر اساس سیاست‌های کلی نظام، اسناد فرادستی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، یکی از راه‌های رسیدن به توسعه پایدار در آموزش و پرورش، استفاده از برنامه های آموزشی نوین، کارآمد و اثربخش در همه عرصه‌هاست و آموزش‌های کارآمد و اثربخش می تواند نیروی انسانی مولد و توانمند جهت بهره وری در همه بخش‌ها را افزایش دهد (Tabatabaei, Soleimani and Shafizadeh, 2022). همچنین تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر آرمان‌های بلند نظام اسلامی باید معطوف به چشم اندازی باشد که در افق روشن ۱۴۰۴، ترسیم گر ایرانی توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویتی اسلامی انقلابی، الهام‌بخش جهان اسلام همراه با تعاملی سازنده و موثر در عرصه روابط بین المللی باشد. هرچند در سه دهه گذشته تلاش‌های وافر و قابل تقدیری از سوی مسئولان و دست اندرکاران نظام تعلیم و تربیت برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی کشور به عمل آمده که خوشبختانه نتایج مثبت و مفیدی نیز بر جای گذاشته است؛ لیکن هنوز آموزش و پرورش در مدارس با چالش‌های جدی روبه رو است و میانگین نمرات آموزشی و پرورشی دانش آموزان در مدارس مناسب نبوده و برونداد آن در طراز جمهوری اسلامی ایران نبوده و پاسخگوی تحولات محیطی و نیازهای جامعه نمی‌باشد. از این رو، تاکیدات حکیمانه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت تحول بنیادین در آموزش و پرورش با تکیه بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی ایرانی و تدوین الگویی اسلامی ایرانی برای تحول و پرهیز از الگوهای وارداتی، کهنه و تقلیدی محض، چراغ راه برون رفت از چالش‌های نظام آموزشی کشور می‌باشد. بنابراین زمینه‌سازی برای دستیابی به استانداردهای آموزشی و مدیریتی در مدارس، زمینه‌سازی به منظور ارتقای کیفیت آموزشی و پرورشی مدارس، حرکت به سوی نهادینه سازی، نگاه تعالی‌بخش در فرآیندهای مدیریتی، ایجاد وفاق سازمانی از طریق توسعه فرهنگ کار گروهی در مدرسه، ترویج و تقویت سیستم خود ارزیابی در راستای بهبود و تعالی عملکرد مدیریت و رهبری در مدرسه، افزایش انگیزه مدیران و دیگر کارکنان برای بهبود عملکرد و توسعه و تقویت مشارکت کارکنان، دانش آموزان و

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

اولیاء در امر راهبردی و مدیریت مدرسه را از اهداف کیفی برنامه های تحول بنیادین می‌باشد. بنابراین امروزه اهمیت مدیریت موثر در سازمان‌های آموزشی و مدارس به صورت روزافزون مورد توجه قرار گرفته است. به گونه‌ای که اگر بنا باشد مدارس به عنوان رده‌ی عملیاتی و تجلی‌گاه فرهنگ و تربیت برای تحقق اهداف نظام آموزش و پرورش، محیط یادگیری مناسبی برای یادگیرندگان فراهم آورد، بایستی توجه را بیش از پیش بر نقش افراد در مدارس معطوف نمود. از سوی دیگر بهبود مدارس با فعالیت‌های مربوط به تغییر در ارتباط است و در خیل نقش آفرینی‌هایی که یک مدیر آموزشی می‌تواند در مدرسه ایفا نماید در جهش رو به رشدی توجهات بین المللی به توسعه مدیران آموزشی به عنوان مولفه‌ای مهم در بهبود مدارس معطوف گردیده است. چرا که بستر مدیریت، ارزش‌های تثبیت شده فردی و حرفه‌ای بوده و نقش عمده وی، وحدت بخشی افراد حول ارزش‌های محوری سازمان و اجتماع است. از این رو، مفهوم پردازی و ابداع نظریه و مدل جدید و توسعه‌ای «کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس» که تحقیقات نشان می‌دهد، تاکنون به صورت محدود و در برخی از کشورهای غربی مورد استفاده واقع شده است و تجربه زیسته آموزشی و مدیریت و کار با دانش آموزان متوسطه دوم، باعث شد تا با ارائه الگویی ملی در عرصه تعلیم و تربیت بتوانیم به نهادینه‌سازی این اندیشه آموزشی و پرورشی پرداخته و با به کارگیری آن در مدارس کل کشور در جهت بومی‌سازی آن در مسیر رشد وتعالی نظام آموزشی اقدام شود (Rahmanpour, 2024). بی شک هنرنمایی مدیران و استفاده از این الگو در مدارس در ایفای نقش رهبری آموزشی منجر به مدارسی اثربخش و ایجاد فرصت‌هایی بهتر برای آموختن و آموزاندن می‌گردد. از این رو مدیریت آموزشی، به عنوان مؤلفه اصلی عمل در مدارس بهتر است توسط سیاستگذاران و کارگزاران نظام آموزشی مورد توجه قرار گیرد. همچنین این برنامه که مدیران می‌توانند بهتر از آنی باشند که هستند، زمانی در آموزش و پرورش تحقق می‌یابد که در سیاست‌گذاری‌های آموزشی و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای مدیران و رهبران آموزشی، بستر پرداختن به این مهم در بوته عمل مطرح و مورد بازبینی و بازاندیشی قرار گیرد. از این‌رو می‌توان با نگاهی نو و پژوهشگرانه به مدیریت آموزشی اثربخش در نظام تعلیم وتربیت که رکن اساسی برای تغییر و تحول بنیادین در نظام آموزشی است پرداخت و با توجه به این موضوع مهم زمینه رشد وتعالی نظام آموزش و پرورش را فراهم ساخت. در این راستا در سال‌های اخیر، آموزش و پرورش به دنبال راهکارهای جدیدی برای بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بوده است. یکی از روش‌هایی که در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته، ایجاد «کلینیک‌های آموزش و یادگیری» در محیط مدرسه است. این کلینیک‌ها با هدف ارائه حمایت‌های آموزشی اضافی به دانش‌آموزانی که در برخی دروس با چالش مواجه هستند، ایجاد شده‌اند. در این کلینیک‌ها، معلمان متخصص یا خود دانش‌آموزان موفق‌تر، به صورت فردی یا گروهی به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا بر چالش‌های درسی خود فائق آمده و عملکرد بهتری داشته باشند. کلینیک‌های آموزش و یادگیری در مدرسه، نقش اساسی در شناسایی اولیه مشکلات یادگیری دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. همچنین، این کلینیک‌ها می‌توانند مانع افت تحصیلی

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

دانش‌آموزان شوند و فرصت‌های برابر آموزشی را برای همه دانش‌آموزان فراهم کنند و با ارائه حمایت‌های آموزشی اضافه، دانش‌آموزانی که در دروسی خاص با چالش مواجه هستند، می‌توانند با دیگر دانش‌آموزان هم‌پا شده و اعتماد به نفس خود را افزایش دهند. Mahmoudi, Bidi (2019) مطالعه ای با موضوع خلاقیت و نوآوری، ضرورتی برای مدیریت بهتر سازمان های آموزشی انجام دادند. نتایج نشان داد که خلاقیت و نوآوری نیازمند و پیش درآمد توسعه و پیشرفت و تعالی یک سازمان و جامعه است و آگاهی از فنون آن ضرورتی دوری ناپذیر برای مدیران آموزشی است. خلاقیت و نوآوری پدید ای است که نیازمند مدیریت، برنامه ریزی، هدفمندی است و با اراده فردی و جمعی، خودباوری، رنج و تلاش به ثمر نشسته و شکوفایی و پیشرفت را به ارمغان می آورد. موضوع خلاقیت و نوآوری لازمه حیات یک سازمان است. در این شرایط اگر سازمانی در جهت نوآوری و خلاقیت اقدام جدی انجام ندهد قطعا با شکست روبرو خواهد شد. لازمه این امر، قرار دادن برنامه های خلاقیت و نوآوری سولوحه فعالیت های سازمانی است. هم چنین اشاعه این فرهنگ که مدیران بدون حمایت نوآوری قادر به ماندگاری در سازمان نخواهند بود، یک ضرورت اجتناب ناپذیر در جامعه کنونی می باشد. این امر مهم با تغییر نوع نگاه به کارکنان و کارشناسان سازمان از منابع انسانی به سرمایه های ارزشمند که با پیشرفت و خلاقیت و نوآوری خود می توانند موجب تعالی و پیشرفت سازمان گردند امکان پذیر است. Badakhshan, SoleimanPour Omran & Fazli (2016) مطالعه‌ای با موضوع مدیریت نوآوری در سازمان های آموزشی انجام دادند. نتایج نشان داد که عصر جدید با خود تغییرات شگرف همراه با نواوری ها را به ارمغان آورد و در این میان سازمانهای آموزشی به ساختار فکری نیازمند می باشد که آکنده از عمق بخشیدن به اطلاعات و توجه به مشارکت نیروی انسانی نوآور و دانش‌گرا به جای نیروی انسانی عملکردی است. از این رو مدیریت هوشیار بر آن است تا هرچه بیشتر و بهتر در جهت استفاده از ابزاری به نام دانش برای رویارویی و مقابله با عوامل عدم اطمینان، حفظ موقعیت و ایجاد نوآوری جهت گسترش عرصه رقابتی خود برآید این امر مستلزم این است که سازمان با ارج نهادن به نوآوری، آن را به عنوان یک نیاز استراتژیک و ضروری جهت پیشگامی در عرصه رقابت پذیری در زمره برنامه های اولویت دار خود قرار دهد در این زمینه مدیریت نوآوری از طریق ترکیب و یکپارچگی اجزای مختلف دانش در سازمان می تواند پاسخگوی مناسب برای این موضوع می باشد.

بر اساس سیاست‌های کلی نظام مصوب ۱۳۹۲ و اسناد فرادستی و سند تحول بنیادین آموزش وپرورش، نظام آموزشی و تعلیم و تربیت نقش موثر و پررنگی در تغییر و تحول و پیشرفت جامعه در زمینه های علمی، فرهنگی، هنری و آموزشی جامعه دارد ، اما این واقعیت که خود نیز در این تحولات متاثر برخی از تغییرات قرار می گیرد انکار ناپذیر است. در سند تحول بنیادین و چشم انداز بیست ساله آموزش و پرورش این حقایق وجود دارد که برای داشتن یک نظام آموزشی قوی و خروجی متناسب با نیاز روز می بایست مدارس و سایر آموزشگاه‌های دولتی و خصوصی تلاش نموده و بر این اساس برنامه‌ریزی نمایند و مدیران

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

و سایر عوامل آموزشی نیز باید از هیچ کوششی در راستای تحقق برنامه تعالی مدرسه خود در این سطح فروگزار ننمایند. در واقع می‌توان گفت از آنجا که مدرسه با هدف اعتلای سطح آموزشی و پرورشی به کار می آید و توقعات و انتظارات جامعه در این راستا نسبت به مدرسه صورت می‌پذیرد ، لذا بهبود مدیریت مدرسه و ارتقای کیفیت یادگیری دانش‌آموزان امر مهمی است و از این جهت مدرسه نیاز به مدیریتی قوی، عوامل آموزشی پرانگیزه و دانشمند، دانش‌آموزان پژوهشگر، استفاده بهینه از منابع کافی و...است که همه آن‌ها بستگی به مدیریت قوی و پر کار می‌باشد (Mohammadi et al., 2020). یکی از این مدل ها که در این تحقیق به آن اشاره می شود مدل« کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس» است. کلینیک‌های آموزش و یادگیری، تأثیر قابل توجهی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند. Rahmanpour(2024) مدل کلینیک آموزشی[1] یک مدل آموزشی است که تاکید بر این دارد که دانش آموزان بهترین یادگیری را از طریق تجربه و عمل مستقیم[2] به دست می‌آورند. در این نوع از آموزش، دانش آموزان فرصت دارند تا در محیطهای عملی و واقعی تجربه‌های آموزشی متنوع داشته باشند و به صورت عملی و تجربی مهارت‌ها و دانش‌های جدید را به دست آورند. در کلینیک آموزشی، دانش آموزان به صورت فعالانه در فرآیند یادگیری شرکت می‌کنند و از طریق تجربه و عمل مستقیم، حل مسائل عملی، پروژه‌ها، کارگاه‌ها و فعالیت‌های عملی مختلف، مهارت‌های خود را تقویت می‌کنند و دانش خود را گسترش می‌دهند. این نوع از آموزش به دانش آموزان کمک می‌کند تا مفاهیم آموزشی را بهتر درک و یاد بگیرند و بتوانند آن‌ها را در محیطهای واقعی و کاربردی به‌کار ببرند. استفاده از مدل کلینیک آموزشی در مدارس می‌تواند باعث بهبود کیفیت آموزش و یادگیری دانش آموزان شود و آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌ها و مسائل واقعی زندگی آماده کند. این نظریه می‌تواند به دانش آموزان کمک کند تا مهارت‌ها و دانش‌های عملی را به دست آورند و بهترین نتایج آموزشی را کسب کنند.

مرور پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که اگر چه در برخی مولفه‌های نوآوری و اختلالات یادگیری، تحقیقاتی انجام شده ولی به صورت کلی و جامع با رویکرد سیاست‌های کلی نظام در خصوص مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس، هیچ تحقیق جامعی انجام نشده، لذا خلأ پژوهشی در این خصوص و نبود تحقیقات جامع و لزوم ارائه تحقیق در این موضوع جهت ارائه راهکار به برنامه ریزان و سیاست مداران نظام جهت تدوین خط‌مشی‌های کلی آموزش و رسیدن به آموزش و پرورش مطلوب واثربخش در مدرسه، ضرورت واهمیت تحقیق را نشان می‌دهد. لذا با توجه به بررسی پیشینه نظری و تجربی پژوهش در داخل کشور و اینکه اصلا تاکنون به این موضوع پرداخته نشده است و اهمیت آن در بروز استعدادها و رشد و شکوفایی

[1] Educational clinic
[2] Learning through experience and direct action

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]
[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

دانش آموزان در یادگیری و پیشرفت تحصیلی، خلأ پژوهشی بسیار محسوسی در این زمینه وجود دارد. بنابراین سعی شد با ارائه مدلی بر اساس سیاست‌های کلی نظام آموزش و پرورش، در جهت بهبود شرایط موجود پژوهشی صورت گیرد. از این رو بر اساس آنچه گفته شد سؤال اصلی تحقیق به این صورت بیان می‌شود که:

بر اساس سیاست‌های کلی نظام و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش چه مولفه‌هایی در طراحی و اعتبارسنجی الگوی مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس تاثیرگذار است؟ و اعتبار مدل طراحی شده چگونه است؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع مطالعه از نوع تحقیقات کیفی مبتنی بر روش داده بنیاد است. روش پژوهش فوق را می‌توان به‌عنوان رویکردی پژوهشی معرفی کرد که در آن بر اساس داده‌های واقعی و از طریق روش علمی نظریه‌های جدید تدوین می شود. جهت گردآوری داده‌ها از دو ابزار بررسی ادبیات مربوطه به صورت توصیفی و پس از آن انجام مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده‌شد. همچنین در این پژوهش از روش نمونه‌گیری نظری استفاده گردید. در این روش، نمونه‌گیری بر مبنای مفاهیم حاصل از داده‌ها انجام شد، به‌طوری‌که محقق به دنبال توسعه نظری و مفهومی بود. تعداد مصاحبه (حجم نمونه) در این روش پژوهش تابع عدد خاصی نبوده و گردآوری داده‌ها تا زمان تحقق اشباع نظری ادامه پیداکرده است. با در نظر گرفتن مفهوم اشباع نظری، در بخش کیفی پژوهش تعداد ۱۵ مصاحبه به روش حضوری به مدت حداقل ۲ جلسه یک ساعته برای هر نفر از مشارکت‌کنندگان شامل (اساتید دانشگاه، مدیر مدرسه) که با روش هدفمند و با توجه به اصل اشباع نظری انتخاب شده بودند، انجام‌شده است. منظور از اشباع نظری این است که با افراد نمونه تا حدی مصاحبه شدکه مصاحبه های جدید منجربه اطلاعات جدیدی در خصوص ابعاد، مولفه ها و شاخص های مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدرسه احصاء نشود. ابزار پژوهش، یک فرم مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. تحلیل با توجه به اهداف تحقیق بوده . در واقع پس از مطالعه متن هریک از مصاحبه ها، قسمتهایی که با توجه به سؤالات پژوهش و اهداف تحقیق می توانست به عنوان یک کد اولیه در نظر گرفته شود مشخص می شد و به عنوان مفهوم اولیه انتخاب گردید. ادامه مفاهیم اولیه در طبقه های بالاتر که اشتراک دارند در قالب مدل کلینیک آموزش و یادگیری مدارس تعریف می شود. محتوای اصلی پرسش های پژوهش حاضر عبارت بودند از:

۱-شرایط علی، زمینه‌ای، واسطه‌ای، راهبردها و پیامدهای کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس دوره متوسطه کدامند؟

۲- مدل و الگوی کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس دوره متوسطه چگونه است؟

۳-ابعاد و مولفه های کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس دوره متوسطه کدامند؟

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

در این پژوهش در تحلیل داده‌ها، روش استقرایی و روش مرحله‌ای و تکنیک تحلیلی استراوس و کوربین شامل سه تکنیک کدگذاری مشتمل بر (کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی)، مورد استفاده قرار گرفت و درنهایت تلاش شد تا از متون مصاحبه کدهای باز استخراج شوند.

برای پاسخگویی به سؤال پژوهش، داده‌های جمع‌آوری شده از ادبیات تحقیق و متون مصاحبه بر اساس روند نظریه بنیادی به شرح زیر مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفتند. پس از بررسی و واکاوی دقیق متن مصاحبه ها، انجام کدگذاری باز و محوری و تعیین مقوله های اصلی و ابعاد مداخلات آموزشی، در ادامه فرآیند تحقیق بایکپارچه سازی و در کنار هم قراردادن فرضیه ها و گزاره های به دست آمده و براساس مدل پارادایمی استراوس وکوبین، مدل تحقیق استخراج گردید. نظریه حاصل از چنین فرایندی در اطراف مقوله هسته های متمرکزمی شود. بر اساس روابط به دست آمده، مفاهیم حاصل از کد گذاری باز ومحوری وپیوند این مفاهیم در قالب یک مدل (کدگذاری انتخابی)، حاصل از پژوهش به شکل زیر استخراج و ارائه گردید.

کدگذاری باز: در این مرحله از پژوهش، متون مقالات و مصاحبه و مشاهدات از روش تحلیل محتوا، سطر به سطر و عبارت به عبارت، بررسی و مفاهیم اولیه در خصوص پدیده موردمطالعه استخراج گردید؛ و سپس بر اساس مشابهت‌ها و ارتباط مفهومی و خصوصیات مشترک و تفاوت‌هایشان موردبررسی قرار گرفت؛ و درنهایت، این مفاهیم بر اساس تشابه طبقه بندی‌شده و مقولات (طبقه‌ای از مفاهیم) مشخص شدند. نتیجه حاصل از کدگذاری باز، مجموعه‌ای شامل مقوله های فرعی و مربوط به شرایط علّی، زمینه‌ای، میانجی، پدیده محوری، راهبردها و پیامدها است. کدگذاری محوری: در این مرحله مقوله‌های حاصل از کدگذاری بازداده ها با یکدیگر مرتبط می شوند. کدگذاری انتخابی: در این مرحله‌هدف یکپارچه سازی و کنار هم قرار دادن مقوله‌های محوری با سایر مقوله‌ها انجام گردید. در این‌مطالعه پس از کدگذاری انتخابی، الگوی ارتقای کیفیت آموزش تدوین گردید و به صورت نموداری و تشریحی ارائه گردید. برای سنجش روایی ابزار مصاحبه از روش روایی پاسخگو استفاده شد. در روایی پاسخگو، صحت داده های بدست آمده از پاسخگوها بررسی گردید و در آن پژوهشگر بازگشتی به شرکت کنندگان داشت تا بتواند با توجه به تأیید صحت داده ها، نظریه در حال تکوین را اصلاح کند. برای محاسبه پایایی از دو روش پایایی حاصل از دو کد گذار و پایایی بازآزمون استفاده شده است. در پایایی بازآزمون از میان مصاحبه های صورت گرفته، چند مصاحبه به عنوان نمونه انتخاب شد و هر کدام از آ ها در یک فاصله زمانی کوتاه و مشخص دو باره کدگذاری گردید. سپس کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه ها با هم مورد قیاس قرار گرفت. روش بازآزمایی برای ارزیابی ثبات کدگذاری پژوهشگر به کار می رود. در هر کدام از مصاحبه ها، کدهایی که در دو فاصله زمانی با هم مشابه هستند با عنوان تطابق و کدهای غیر مشابه با عنوان عدم تطابق مشخص گردید.برای محاسبه پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی (دوکدگذار)، از یکی از اساتید

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

طرح پژوهشی و آشنا به کدگذاری درخواست شد تا به عنوان کدگذار ثانویه در پژوهش، مشارکت کند و در ادامه پژوهشگر به همراه این همکار پژوهشی، تعداد پنج مصاحبه را کدگذاری کرده و درصد توافق درون موضوعی که به عنوان شاخص پایایی تحلیل به کار می رود، محاسبه گردید.

جدول ۱: مشخصات دموگرافیک افراد مصاحبه شونده در ارتباط با موضوع تحقیق

کد مصاحبه شونده	محل خدمت	سابقه مدیریت	سابقه تدریس	مدرک تحصیلی	رتبه دانشگاهی	رشته تحصیلی	سمت فعلی
کد ۱	دانشگاه	۱۰ سال	۲۵ سال	دکترا	دانشیار	مدیریت آموزشی	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ۲	دانشگاه	۸سال	۷ سال	دکترا	دانشیار	مدیریت آموزشی	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ۳	دانشگاه	۹ سال	۲۶ سال	دکترا	دانشیار	مدیریت آموزشی	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ٤	دانشگاه	۱۰ سال	۱۸ سال	دکترا	استادیار	برنامه ریزی	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ٥	دانشگاه	۶ سال	۲۴ سال	دکترا	استاد	مدیریت آموزشی	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ٦	دانشگاه	۶ سال	۲۲ سال	دکترا	استادیار	برنامه ریزی	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ۷	دانشگاه	۵سال	۱۸ سال	دکترا	استادیار	برنامه ریزی درسی	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ۸	دانشگاه	۵سال	۲۰ سال	دکترا	استادیار	فلسفه تعلیم و تربیت	عضو هیات علمی دانشگاه تربت حیدریه
کد ۹	دانشگاه	۶ سال	۲۵ سال	دکترا	استادیار	روانشناسی	عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان
کد ۱۰	دانشگاه	۴ سال	۱۵ سال	دکترا	استادیار	روانشناسی	عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان
کد ۱۱	دانشگاه	۳ سال	۱۸ سال	دکترا	استادیار	مدیریت آموزشی	عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان
کد ۱۲	دانشگاه	۴ سال	۲۴ سال	دکترا	استاد	مدیریت آموزش عالی	عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

کد ۱۳	دبیرستان صاحب الزمان(عج)	۱۵سال	۲۲ سال	دکترا	مدیر مدرسه	برنامه ریزی	مدیر دبیرستان
کد ١٤	دبیرستان شهید مدرس	۵ سال	۲۸ سال	دکترا	مدیر مدرسه	مدیریت آموزشی	معاون آموزشی دبیرستان شهید مدرس
کد ۱۵	دبیرستان امام حسین (ع)	۶ سال	۲۹ سال	دکترا	مدیر مدرسه	روانشناسی	مدیر دبیرستان امام حسین (ع)

نتایج تحلیل محتوای پاسخ مصاحبه شوندهها، نشان دهنده وجود یک مقوله اصلی، شش مقوله فرعی و ۳۷ مفهوم درباره شرایط علّی برای ایجاد پدیده مورد مطالعه است که کدهای باز مربوط به آنها به شرح جدول ۳ است.

یافتهها

با توجه به نظریه دادهبنیاد تحلیل دادهها در قالب کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شد. تعداد ۱۸۵ مفهوم به دست آمد که با طبقهبندی این مفاهیم، ۲۳ مقوله فرعی و در مرحله کدگذاری محوری تعداد ۱۰ مقوله اصلی طبقهبندی شدند و در نهایت در مرحله کدگذاری پیشرفته، مقولههای آشکارشده در قالب ابعاد ۶ گانه مدل پارادایمی، با روابطی که بین آن ها وجود دارد در الگو جای گرفتند. نتایج تحلیل محتوای پاسخ مصاحبه شوندهها به پرسش اول پژوهش، نشان دهنده وجود یک مقوله اصلی، شش مقوله فرعی و ۳۷ مفهوم درباره شرایط علّی برای ایجاد پدیده مورد مطالعه است که کدهای باز مربوط به آنها به شرح جدول ۱ است.

مقوله محوری بر ارتقای کیفیت آموزش استوار است. شرایط زمینهای در پاسخ به پرسش اول پژوهش نشان دهنده دو مقوله اصلی، چهار مقوله فرعی و ۲۶ مفهوم درمورد شرایط زمینهای برای ایجاد پدیده مورد مطالعه است که کدهای باز و مقوله های مربوط به آنها در جدول ۲ آمده است.بر اساس تحلیل محتوای مصاحبهها، در پاسخ به پرسش اول پژوهش دو مؤلفه اصلی، شش مولفه فرعی و ۴۴ مفهوم به عنوان شرایط مداخلهگر، به شرح جدول ۳ شناسایی شدند.

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

جدول ۳: کدهای باز و مقوله های مربوط به شرایط علّی

	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
شرایط علی	معلمان	کیفیت معلمین	نرخ معلمین از نظر سن، مرتبه علمی و سابقه کار، نسبت معلمین به دانش آموزان به تفکیک مقاطع، نسبت معلمین تمام وقت به پاره وقت، نرخ معلمین متخصص در هر رشته تحصیلی به دانش آموزان، نسبت معلم به دانش آموز، نسبت معلم به کلاس، نسبت معلم به مدرسه ، نسبت ساعات تدریس معلم در هفته، نسبت معلمان فوق لیسانس به کل معلمان، نسبت معلمان لیسانس به کل معلمان، میانگین سطح تحصیلات کارکنان، نسبت ساعت تدریس کل معلمان
		فعالیت آموزشی معلم	تعداد دوره های آموزشی (تخصصی) طی شده، نسبت معلمان لیسانس و بالاتر به کل معلمان، میانگین ساعات آموزش های ضمن خدمت سالانه‌کارکنان، نسبت ساعت تدریس کل معلمان، میانگین سابقه ی خدمت معلمان، میانگین ساعات تدریس معلمان در هفته، میزان استفاده معلمان از کارگیری ابزارها، لوازم و فناوری های آموزشی در فرایند تدریس خود، میزان مشارکت کارکنان، دانش آموزان و اولیا در طراحی و اجرای برنامه ها های کلاسی خود، میزان استفاده معلمان از روش های آموزشی متناسب با موضوع تدریس خود
		فعالیت پژوهشی معلم	نسبت معلمان پژوهنده به کل معلمان، میزان کاربست یافته های پژوهشی در سطوح مختلف تصمیم سازی و تصمیم گیری، نسبت مقالات منتشر شده در نشریات معتبر داخلی و خارجی، نسبت کتاب های تألیفی و ترجمه ای معلمان، نسبت مقالات ارائه شده معلمان در همایش ها و سمینارهای داخلی و خارجی، میزان پژوهش های انجام شده توسط معلمین، میزان اختراعات و ابتکارات ثبت شده توسط معلمین
		الگوها و روش های تدریس معلمین	میزان استفاده معلمین از انواع روش های یادگیری و یاددهی (روشهای تدریس) متناسب با موضوع تدریس خود، میزان استفاده معلمان از طرح درس، میزان استفاده معلمین از مواد و وسایل آموزشی در تدریس
		استفاده از منابع و وسایل آموزشی	میزان کاربرد فناوری آموزشی توسط معلم درفرایندتدریس، میزان استفاده معلمان از وسایل و مواد آموزشی در فرایند تدریس خود، میزان استفاده معلمان از آزمایشگاه وکارگاه درفرایند تدریس
		ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	میزان استفاده معلم از نتایج تحلیل آزمون های پیشرفت تحصیلی در جریان تدریس خود، ارایه بازخورد نتایج آزمون ها به دانش آموزان و اولیاء، میزان استفاده معلمان از رو شهای متنوع ارز شیابی پیشرفت تحصیلی

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

جدول ۲: کدهای باز و مقوله های مربوط به شرایط زمینه ای

	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
شرایط زمینه ای	مدیریت و مدارس	ویژگی‌های آموزشی مدیر	میزان انطباق برنامه ها و فعالیت های آموزشی و پرورشی با اهداف دوره ها، میزان بهره برداری مدیران از سمینارها، کنفرانس ها و همایش های برگزار در آموزش و پرورش، میزان اهتمام مدیریت به آموزش و توسعه دانش یادگیری، میزان اهتمام مدیریت مدارس به تشکیل و فعال سازی گروه های علمی، نسبت تعداد روزهای آموزشی برگزار شده به روزهای آموزشی مصوب، تعداد دوره های آموزشی (تخصصی) طی شده توسط مدیر، میزان تناسب محتوای دوره های آموزشی کارکنان با نیازهای شغلی آنان، میزان آشنایی مدیر با اصول و مهار ت های مدیریت آموزشی، میزان آشنایی مدیر با اصول و فلسفه تعلیم و تربیت آموزش و پرورش، میزان آشنایی مدیر با اصول روان شناسی، درصد طرح ها و برنامه های آموزشی اجرا شده در زمان مدیریت مدیر در مدرسه
		فعالیت های پرورشی و فوق برنامه مدیر	میانگین برگزاری اقدامات انجام شده در گرامی داشت ایام الله، جشن های ملی و مذهبی، تعداد اجرای مراسم صبحگاهی در طول هفته، متوسط برگزاری مراسم نماز جماعت در هر هفته، میزان اهتمام مدیریت مدارس به برگزاری اردو، مسابقات و گردش های علمی، فعالیت های فرهنگی، هنری، بهداشتی و ورزشی،متوسط تشکیل جلسات انجمن اولیاء و مربیان در هر نیم سال تحصیلی
		فعالیت های پژوهشی مدیر	نسبت کتاب تالیفی وترجمه ای توسط مدیر، نسبت مقالات چاپ شده توسط مدیر، درصد پژوهش های انجام شده در زمان مدیریت مدرسه
	تشکیلات سازمانی مدارس	ویژگی های سازمانی و مدیریتی مدیر	میزان آشنایی مدیر با قوانین و مقررات سازمانی و مدیریتی، تعداد گزارش های تدوین شده فصلی و ارسال آ نها به مدیریت منطقه، بازگشایی مدرسه در موعد مقرر و آمادگی معلمان و دانش آموزان، تعداد جلسات برگزار شده شوراها در هر نیم سال تحصیلی، تناسب رشته تحصیلی مدیر با شغل مدیریت، میزان اطلاع رسانی بخشنامه ها و دستورالعمل ها توسط مدیر، میزان آشنایی مدیر با شرح وظایف کارکنان

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

جدول ۳: کدهای باز و مقوله های مربوط به شرایط مداخله گر

	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
شرایط مداخله گر	فضای مدرسه	فضای آموزشی، اداری و ورزشی	نسبت مدارس استاندارد به کل مدارس، نسبت دانش آموزان به تعداد کلاس های درس، نسبت مدارس دو نوبته به کل مدارس، درصد مدارس دارای آزمایشگاه، کارگاه و کتابخانه مستقل، سرانه فضای اداری به ازاء هر معلم، سرانه فضای آموزشی به ازاء دانش آموزی، نسبت فضای پرورشی به کل فضا، سرانه فضای ورزشی به ازاء هر دانش آموز، نسبت تعداد دانش آموز به فضای کلاس
		کتابخانه و سیستم اطلاع رسانی	نسبت تعداد کتب موجود به دانش آموزان، نسبت تعداد لوح فشرده و نوارهای موجود در کتابخانه به تعداد دانش آموزان، نسبت کتب، نشریات و راهنمای تدریس موجود در کتابخانه نسبت به معلمان، تعداد معلمان استفاده کننده از کتب و نشریات در طول روز، میانگین دانش آموزان استفاده کننده از کتابخانه در طول روز، نسبت تعداد فیلم های آموزشی موجود در کتابخانه به دانش آموزان، میزان سرعت اینترنت موجود در کتابخانه در مدارس، میانگین ساعات کار کتابخانه در هفته
		کارگاه ها و آزمایشگاه ها	درصد مدارس دارای آزمایشگاه، کارگاه مستقل، ضریب ایمنی وسایل کارگاهی و آزمایشگاهی مدارس، میزان تناسب وسایل کارگاهی و آزمایشگاهی مدارس با محتوای آموزشی، سرانه کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های مناسب با رشته‌های تحصیلی،به ازاء هر دانش آموز، سرانه کارگاه ها و آزمایشگاه های مدارس به ازاء هر دانش آموز، نرخ بازدیدهای علمی از کارگاه و آزمایشگاه در هفته
	امکانات مدرسه	امکانات و خدمات رایانه ای	نسبت تعداد رایانه ها به کل دانش آموزان، نسبت کلاس های استفاده کننده از رایانه در کلاس درس، نرخ دسترسی دانش آموزان به فناوری اطلاعات و ارتباطات، نرخ دسترسی معلمان به فناوری اطلاعات و ارتباطات
		امکانات و تجهیزات بهداشت مدارس	تعداد دانش آموزان معاینه شده از نظر بهداشتی و درمانی در مدرسه، نسبت آب خوری های مدرسه به ازاء همه دانش آموزان، نسبت تعداد دانش آموزان به سرویس بهداشتی، نسبت مربی بهداشت در مدارس به همه دانش آموزان مدرسه، سرانه فضای بهداشتی(داشتن اتاق جداگانه برای امور بهداشتی) در مدارس، نسبت مدارس دارای امکانات بهداشتی استاندارد به کل مدارس
		امکانات و تجهیزات اموزشی	نسبت مدارس برخوردار از امکانات و تجهیزات آموزشی به کل مدارس استان، ضریب ایمنی وسایل کارگاهی و تجهیزات آموزشی مدارس، میزان تناسب وسایل کارگاهی و تجهیزات آموزشی مدارس با محتوای آموزشی، نسبت دستگاه های تکثیر و فتوکپی به کل دانش آموزان، تناسب وسایل و مواد آموزشی با نیازهای دانش آموزان، میزان روزآمد بودن وسایل و مواد آموزشی، میزان تنوع مواد و وسایل آموزشی در مدرسه، تناسب میز، نیمکت و صندلی ها با نیازهای دانش آموزان، درصد میز، نیمکت و صندلی های استاندارد موجود در مدارس، سرانه کتاب های آموزشی موجود در کتابخانه های مدارس، درصد برخوداری کلاس های مدرسه از تخته هوشمند

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

همچنین بر اساس تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، در پاسخ به پرسش پـژوهش یـک مؤلفـه اصـلی محتـوای درسی، یک مولفه فرعی برنامه درسی و ۱۶ مفهوم شامل نسبت دروس دارای رسانه های کمک آموزشـی (کتاب راهنمای معلم، کتاب کار، لوح فشرده، فیلم آموزشی و ...) به کل دروس، میزان مشارکت معلمـان در طراحی و تدوین برنامه های درسی، میزان تناسب دروس نظری، عملـی و آزمایشـگاهی، متوسـط فعالیـت های فوق برنامه درسی و همسو بودن آنها با برنامه‌های درسی، میزان انطباق اهداف و سرفصل های مـواد درسی با اهداف دوره های تحصیلی، میزان تناسب محتوای آموزشی و پرورشی با ویژگـی هـا و نیازهـای دانش آموزان، میزان تناسب محتوای آموزشی و پرورشی با نیازها و مسـائل جامعـه، میـزان تناسـب حجـم محتوای آموزشی و پرورشی با زمان (ساعات) تعیین شده، درصد کتاب های درسی استاندارد به کل کتـاب های درسی دانش آموزان، میانگین فاصله زمانی بازنگری برنامه های درسی، نسـبت کتـاب هـای درسـی بازنگری شده به کل کتابهای درسی، نسبت کتاب های درسی جدید التألیف به کـل کتـاب هـای درسـی، میزان پوشش مطالب در رابطه با هدف های آموزشی از نظر معلمین، نسبت راهنمای برنامـه هـای درسـی مصوب به کل مواد درسی، تناسب برنامه درسی با توانایی ها و مدرک معلمـین مربـوط بـه هـر درس بـه عنوان شرایط مداخله‌گر، شناسایی شدند.همچنین راهبردهای اساسی برای پاسخ بـه پرسـش اول پـژوهش نشان دهنده وجود دو مقوله اصلی اعتبارات و سطح رضایت، دو مقوله فرعی بودجه مدارس و رضایت معلم و دانش آموزان از مدیر و بیست مفهوم شامل سهم بودجه آموزش و پرورش از بودجه عمومی بـه تفکیـک جاری و عمرانی، سهم هزینه های آموزش و پرورش از کل تولید ناخالص داخلی، سرانه دانش آمـوزی بـه تفکیک دوره های تحصیلی و شاخه تحصیلی دوره، سهم اعتبارات غیرپرسنلی از کـل اعتبـارات آمـوزش و پرورش، سرانه اعتبارات دانش آموزان استعدادهای برتر از کل بودجه آموزش، سرانه اعتبارات دانش آموزان استثنایی از کل بودجه آموزش و پرورش، سهم اعتبارات فعالیت هـای پرورشـی از کـل بودجـه آمـوزش و پرورش، نسبت اعتبارات پژوهشی به کل اعتبارات آموزش و پرورش، سهم اعتبارات آموزش کارکنان از کل اعتبارات آموزش و پرورش، نسبت میانگین حقوق و مزایای کارکنان آموزش و پرو رش بـه درآمـد سـرانه، نسبت درآمدهای حاصل از منابع غیردولتی به کل اعتبارات دولتی آموزش، سهم اعتبارات جاری آمـوزش و پرورش عمومی از کل بودجه جاری آموزش، میزان سرانه ی دانش آموزی، نسبت درآمـدها از محـل فـوق برنامه و کمک های مردمی و . . . به دانش آموز، نسبت هزینه های انجام شده به هزینـه هـای مصـوب، نسبت هزینه های انجام شده برای ایجاد انگیزه در معلمان به کل بودجه، نسبت هزینه هـای انجـام شـده آموزشی به کل هزینه ها، نسبت هزینه های انجام شده پرورشی به کل هزینه ها، هزینه تمام شـده بـرای هر دانش آموز، میزان تناسب مورد هزینه ها با بودجه مصوب در مقوله فرعی بودجه مدارس و دو مفهوم در مقوله فرعی رضایت معلم و دانش آموزان از مدیر در ایجاد پدیده مدنظر است.

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

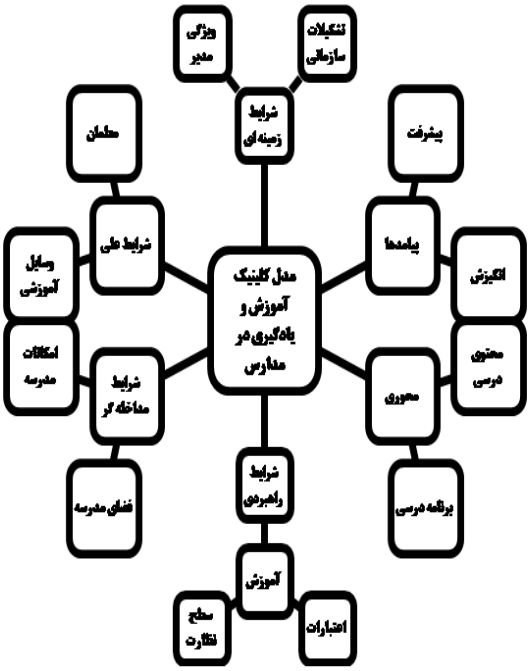
پیامدها:در این بخش، به نتایج و پیامدهای مورد انتظار از ارتقای کیفیت آموزش توجه شده است. این پیامدها می‌تواند به دلیل اجرای فرایندها، اقدامات و راهبردهای ارتقای کیفیت آموزش اختصاص داده شود. برای استخراج این پیامدها، در مرحله کدگذاری باز و با تجزیه و تحلیل دقیق، مصاحبه ها در دو مقوله اصلی پیشرفت تحصیلی و انگیزش تحصیلی، چهار مقوله فرعی پذیرش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، تعامل دانش آموزان با معلمین ، ترکیب و توزیع دانش آموزان و علاقه و اگاهی دانش‌آموزان نسبت به رشته تحصیلی خود و ۴۱ مفهوم شامل مفاهیم درصد پذیرش دانش آموزان متوسطه نظری به کل دانش آموزان متوسطه فنی و حرفه ای و کار و دانش، درصد پوشش تحصیلی ظاهری، درصد پوشش تحصیلی واقعی، درصد پوشش تحصیلی ویژه سنی، میانگین معدل دانش آموزان گروه بر حسب رشته تحصیلی، نسبت دانش آموزان مشروطی به کل دانش آموزان در هر مقطع رشته تحصیلی، نسبت دانش آموزان انصرافی به کل دانش آموزان در هر مقطع رشته تحصیلی، نسبت دانش آموزان اخراجی به کل دانش آموزان در هر مقطع رشته تحصیلی، درصد دانش آموزان به تفکیک رشته های تحصیلی، نرخ قبولی دانش آموزان به پایه های بالاتر، نرخ ارتقای دانش آموزان به دوره پیش دانشگاهی، تعداد دانش آموزانی که در مسابقات علمی در سطح استانی مقام آورده اند، تعداد دانش آموزانی که در المپیاد های علمی در سطح کشور رتبه آورده اند، نرخ فارغ التحصیلی دانش آموزان، نرخ ماندگاری دانش آموزان، نسبت دانش آموزان استعدادهای برتر تحت پوشش به کل دانش آموزان، درصد دانش آموزان کلاس های مختلط، نسبت دانش آموزان مدارس غیردولتی به کل دانش آموزان، میانگین معدل سالانه دانش آموزان، میانگین معدل قبولی های خرداد ماه، درصد قبولی خرداد ماه، درصد قبولی سالانه دانش آموزان، درصد دانش آموزان کلاس های مختلط، درصد دانش آموزان کلاس های چندپایه، نسبت دانش آموزان مدارس غیر دولتی به کل دانش آموزان استان در مقوله فرعی پذیرش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ، مفاهیم میزان‌مشارکت‌دانش آموزان درفعالیت تدریس و تحقیق، میزان مشارکت دانش آموزان در کارهای گروهی کلاسی، میزان مشارکت دانش آموزان در تصمیم گیری ها و برنامه ریزی کلاسی، میزان مشارکت دانش آموزان در اداره کلاس و مدرسه، میزان زمانی که دانش آموزان سر کلاس ارایه و فعالیت کلاسی می کنند در مقوله فرعی تعامل دانش آموزان با معلمین، مفاهیم تناسب دانش آموزان در هر یک از رشته های تحصیلی، نسبت جنسی دانش آموزان پذیرفته شده در هر رشته تحصیلی، سهم هر دوره تحصیلی از کل دانش‌آموزان، درصد دانش‌آموزان دختر، درصد دانش‌آموزان شهری، درصد دانش‌آموزان مناطق دوزبانه، درصد دانش‌آموزان مدارس مختلط، درصد رشد سالیانه تعداد دانش‌آموزان، نسبت دانش آموزان به کل کارکنان آموزشی در مقوله فرعی ترکیب و توزیع دانش آموزان و مفاهیم آگاهی دانش آموز از ماهیت رشته تحصیلی خود–ریاضی –تجربی–ادبیات و علوم انسانی، علاقه دانش آموزان نسبت به رشته تحصیلی خود در مقوله فرعی علاقه و اگاهی دانش‌آموزان نسبت به رشته تحصیلی خود دسته‌بندی شدند. در کدگذاری انتخابی (مرحله نظریه‌پردازی) می‌توان مدل ارائه شده برای پاسخ به پرسش دوم پژوهش، نظریه را بیان

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

کرد. پژوهش کیفی با روش نظریه بنیاد نیازمند رعایت اصول و شیوه‌های خاصی است تا نتیجه کار ازنظر اعتبار در سطح قابل قبولی باشد. در تحقیقات کیفی معیارهای مختلفی برای ارزیابی پژوهش‌های کیفی ارائه‌شده است. در این پژوهش پس از تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه به روش کدگذاری سه مرحله‌ای داده بنیاد، روایی و پایایی الگو و نتایج حاصل تحقیق با روش اجماع داده‌ها و کنترل اعضا و همچنین‌منطبق بر نظریه کوربین و استراوس و بر مبنای هر سه روش فوق ارزیابی شد.

در نهایت قالب مضامین، فهرستی از مضامین را به صورت سلسله مراتبی نشان میدهد. شبکه مضامین نیز ارتباط میان مضامین را در نگاره هایی شبیه تارنما نشان می دهد که در این پژوهش شبکه مضامین دارای شش مضمون فراگیر شامل شرایط زمینه ای شامل مدیریت مدارس و تشکیلات سازمانی مدارس؛ پیامدها شامل پیشرفت تحصیلی و انگیزش تحصیلی؛ شرایط علی شامل معلمان و استفاده از منابع و وسایل آموزشی؛ مقوله محوری شامل محتوای درسی و برنامه درسی؛ شرایط مداخله گر شامل فضای مدرسه و امکانات مدرسه؛ و شرایط راهبردی شامل اعتبارات و سطح رضایت معلمین و دانش آموزان از این برنامه است که در شکل زیر نمایش داده شده است.

شکل ۱: الگوی مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

جدول ٤: ضریب مسیر ابعاد مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس

	ضریب مسیر	انحراف استاندارد	آماره تی	سطح معنی داری
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> ویژگی مدیر	۰.۲۵۱	۰.۰۳۸	۶.۶۳۹	۰.۰۳۴
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> تشکیلات سازمانی	۰.۲۸۲	۰.۰۳۷	۷.۶۳۵	۰.۰۳۱
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> معلمان	۰.۴۲۳	۰.۰۴۸	۸.۶۷۱	۰.۰۲۸
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> وسایل آموزشی	۰.۴۴۴	۰.۰۴۸	۹.۲۸۴	۰.۰۲۹
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> امکانات مدرسه	۰.۴۴	۰.۰۵۱	۸.۵۴	۰.۰۴۱
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> فضای مدرسه	۰.۵۴	۰.۰۴۷	۱۱.۴۳۳	۰.۰۳۸
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> سطح نظارت	۰.۶۱۷	۰.۰۳۷	۱۶.۶۳۸	۰.۰۳۲
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> آموزش	۰.۴۹۵	۰.۰۴۶	۱۰.۵۸۸	۰.۰۳۳
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> اعتبارات	۰.۴۶۹	۰.۰۴۲	۱۱.۰۵۲	۰.۰۳۱
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> برنامه درسی	-۰.۰۷	۰.۰۳۳	۲.۱۰۹	۰.۰۳۵
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> محتوی درسی	۰.۴۷۸	۰.۰۴۳	۱۱.۰۶۶	۰.۰۲۱
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> انگیزه پیشرفت	۰.۲۳۸	۰.۰۳۶	۶.۴۸۷	۰.۰۲۵
مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس -> انگیزش	۰.۳۵۸	۰.۰۴۱	۸.۵۴	۰.۰۲۸

جدول ۵ نشان دهنده ضرایب بارهای عاملی و مقادیر معناداری ابزار اندازه‌گیری « مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس » می‌باشد. بر اساس پیشنهاد Heir et al (2019)، بارهای عاملی ابعاد، زیر مؤلفه-ها و گویه‌های مرتبط با آن‌ها دارای بار عاملی قابل قبول و در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار می‌باشند. بنابراین مدل مطروحه از اعتبار خوبی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با ارائه مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس مطابق با نظریه سیستم ها است که معنای اصلی آن به این صورت است که بخش های مختلف یک سیستم برای رسیدن به اهداف مشخص با یکدیگر تعامل دارند(Lohman et al., 2013) .همچنین مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس بر این فرض استوار است که سطوح مختلف سیستم آموزشی مدرسه و کلاس درس (مدیر، معاونین، معلمان، مشاوران و...) باید برای دستیابی به اهداف آموزشی دانش اموزان به صورت سیستمی با هم کار کنند. اگر این اهداف آموزشی در هیچ سیستم آموزشی محقق نشود، نباید تقصیر را کاملا متوجه یک سطح کرد. در عوض، باید یک تحلیل سیستماتیک از کل سیستم آموزشی صورت گیرد تا مشخص شود که مشکل از کجاست. چنین تحلیلی می تواند کمک کند تا تضمین پیشرفت موثر اتفاق بیافتد(Pam

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

Volsky, 2017). این مطالعه نیز همانند مطالعه حاضر مطابق با نظریه سیستم ها و اهمیت اجزا سیستم برای رسیدن به نتیجه مطلوب سیستم بود. در این راستا مدوز در کتاب خود با نام "اندیشه در سیستم ها"، اظهار می کند که در صورت یافتن راه حل پایدار، مشکلات موجود در هر سیستم باید با تمام کسانی که در آن تاثیر دارند به صورت تحلیلی بررسی شود (همان). در یک سیستم آموزشی، به دلیل متمایز بودن سیستم های آموزشی، راه حل های کلی برای مشکلات آموزشی دانش اموزان معمولاً کارساز نیست. بدون چنین رویکرد سیستمی برای حل مشکلات آموزشی ، ممکن است پیشرفت آموزش تا حد زیادی مبتنی بر آزمون و خطا باشد، که در بیشتر موارد ممکن است در پرداختن موثر به مشکلات تعیین شده ناموفق باشد. تئوری سیستم ها مانند یک رویکرد به هم پیوسته برای مدیریت آموزش عمل می کنند. این تئوری همه سطوح یک سیستم آموزشی و کلیه فرایندهای کلیدی را قسمت های مرتبط با هم از کل سیستم آموزشی می بیند نه به صورت بخش های مجزا. چون که هیچ یک از اجزای سیستم آموزشی به طور جداگانه وجود ندارد، بنابراین بهبود مداخلات آموزشی همچون مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس، اساساً باید بر اساس تئوری سیستم ها باشد. در این مدل شناخت روابط بین اجزای سیستم آموزشی مدرسه بسیار مهم است، به ویژه در بهبود مداخلات آموزشی، این موضوع می تواند به تعیین اینکه کجا و کی تغییر لازم است، کمک کند. مشارکت دست اندرکاران مربوطه در این مدل در مورد بهبود یک مداخله آموزشی در پژوهش حاضر می تواند به تعیین ضعف و آموزش مورد نیاز به تغییر و چگونگی ایجاد آن کمک کند. ممکن است دست اندرکاران مرتبط درک بهتری از نحوه پیاده سازی مداخلات داشته باشند. این مسئله می تواند به تحقق نتایج مطلوب و ایجاد بهبودهای هدفمند جهت دستیابی به اثربخشی آموزش و یادگیری در مدارس کمک کند. این امر از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا در صورت تغییر یک جزء به دلیل طرح مداخله، ممکن است روابط بین آن جزء و دیگر اجزاء تحت تأثیر قرار بگیرد. بعلاوه، طرح مداخله بدون مشورت کامل با دست اندرکاران آموزشی تحمیل به آنها تلقی می شود ، از این رو به طراحی مدل نیاز است. علاوه بر این، بکارگیری مدل کلینیک آموزش و یادگیری در مدارس در این پژوهش به دست اندرکاران مختلف آموزشی کمک می کند تا درک بهتری از اقدامات مورد نیاز آنها در سطح مسئولیت خاص خود به منظور بهبود موثر و تحقق کیفیت آموزشی داشته باشند. همانگونه که قبلا ذکر شد در این پژوهش در تحلیل داده‌ها روش استقرایی و روش مرحله‌ای و تکنیک تحلیلی استراوس و کوربین مورداستفاده قرار گرفت؛ متون مصاحبه و ادبیات تحقیق به عناصر دارای پیام در داخل عبارت یا پاراگراف‌ها تبدیل شد و درنهایت تلاش شد تا کدهای باز استخراج شوند. تعداد ۱۸۵ مفهوم به دست آمد که با طبقه‌بندی این مفاهیم ۲۳ مقوله فرعی و در مرحله کدگذاری محوری، تعداد ۱۰ مقوله اصلی طبقه‌بندی شدند و درنهایت در مرحله کدگذاری پیشرفته مقوله‌های آشکارشده در قالب ابعاد ۶ گانه مدل پارادایمی، با روابطی که بین آن ها وجود دارد در الگو جای گرفتند. شرایط راهبردی بدست آمده نشان دهنده وجود دو

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

راهبرد مهم شامل بودجه مدارس و سطح رضایت دانش آموزان و دو پیامد مهم پیشرفت و انگیزش تحصیلی دانش آموزان جهت ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری بود. بنابراین با توجه به نتایج حاصل پیشنهاد می شود در هر مدرسه در ابتدای سال تحصیلی این کلینیک ها دایر شده وکمیته ای متشکل از مدیران، معاونان آموزشی و پرورشی، مشاوران، برنامه ریزان آموزشی و متخصصین حوزه ارزیابی و سنجش کیفیت، تشکیل و یک ارزیابی به صورت مقدماتی انجام داده و بعد از گرفتن بازخوردهای اصلاحی با استفاده از عامل ها، ملاک ها و شاخص های اصلاح شده اقدام به سنجش کیفیت درسی دانش آموزان و شناسایی نقاط ضعف و قوت و مقایسه وضعیت موجود نسبت به وضعیت مطلوب نماید. بنابراین با استفاده از مدل طراحی شده در این پژوهش ضمن مشخص کردن نقاط قوت و ضعف دانش آموزان، امکان برنامه ریزی و سنجش وضعیت تحصیلی و کیفیت آموزشی و تربیتی دانش آموزان فراهم می گردد و در سطح بالاتر شاخص رتبه بندی مدارس نیز محقق می شود.

تعارض منافع/حمایت مالی

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله هیچگونه تعارض منافع و حمایت مالی ندارد.

منابع

Abdul Wahabi, Marzieh. (2021). Feasibility of establishing smart schools in girls' high schools in Ahvaz city. Educational Innovation Quarterly, 11(42) 113-82.

Adib Menesh, Marzban. (2020). Feasibility of implementing school-based curriculum planning in Kermanshah high schools. Curriculum research. 1(2), 104, 81.

Aftabi P, Asgari MA, Ghaderi M.(2019). Designing a the teachers knowledge model in junior high

Ahdian, Mohammad and Aghazadeh, Moharram, (2019) Guide to new teaching methods for education and training, Aish, Tehran.

Ahmadi, Sh. (2017). "Solutions to create teaching and learning clinics in schools". National conference of educational management, Tehran.

Akrami, M., et al. (2019). "Investigation of the effect of educational courses on the attitude and performance of twelfth grade students". National Conference on New Researches in Educational Sciences and Psychology, Tehran.

Asadpour ،S. (2023). The Effectiveness of teaching science with context-based approach on the 7 th grade Students' Achievement. thesis Submitted to the Graduate of Requirement for the Degree of Master in Curriculum ،Shahid Rajaei University.

Azimi, Mohammad. (2023). The role of creativity in educational management. International Conference on Management Studies, Culture and Art. SID. https: //sid. ir/paper/1113326/fa

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

Baal ،R. (2022). Quality Assurance in Palestine's Teacher Education Programs: Lessons for Faculty and Program Leadership. American Journal of Educational Research٤ ،(٢A)٣٦-٣٠ ،
Badakhshan, Esmat, SoleimanPour Omran, Mahbubeh, Fazli, Rokhsareh (2016). Innovation management in educational organizations. National conference of modern researches of Iran and the world in psychology, educational sciences and social studies. SID. https: //sid. ir/paper/897280/fa
Bailyn ،M. (2021). Teacher's participation in curriculum conceptualization and effective implementation of secondary school curriculum in Kenya. International Journal of Education and Research ،3(7) ،283 ،294. Baran ،M. ،Maskan ،A. K. ، Baran ،M. ،Türkan ،A. ،& Yetisir ،M. I. (2022). Examining High School Students' Attitudes towards Context Based Learning Approach with Respect to Some Variables. International Journal of Environmental and Science Education ، 11(5) ،851-865.
Bbubinski M. (2022). Teachers' role in curriculum development. MEd Thesis: Rand African University. Bennett ،J. ،Grasel ،C. ،Parchmann ،I. ،& Waddington ،D. (2021). Research report. International journal of science education ، 27(13) ،1521-1547.
Brahuimoghadam ،N. ،& Kahrazehi ،M. (2022). A Comparative Study of Teaching Methods Used for Teaching Science in the Elementary Schools in Iran and the United Kingdom. Journal of Teacher's Professional Development ، 5(2) ،41-58.
Brown, D. J.. (1992). Decentralization in educational management. Management in education, -(33-34), 0-0. SID. https: //sid. ir/paper/463100/fa
Dehani, Isa, and Ghasemizad, Alireza. (2016). New theories of leadership in educational management. Conference on modern researches of Iran and the world in management, economics, accounting and humanities. SID. https: //sid. ir/paper/895694/fa
Ebrahim Kafouri, Kimia, Maliki, Hassan, Khosravi Babadi, Aliakbar (2014). Examining the role of Klein's curriculum elements in mathematics academic failure in the first year of secondary school from the point of view of curriculum partners, Journal of Research in Curriculum Planning, No. 44, Spring, pp. 62-50
Hoshiar, Siddique (2019) teacher, classroom management, barriers and strategies, research and education research in Isfahan
Islampanah, Maryam (2020). Teaching in the mobile learning style and its effect on learning, memorization and progress motivation. Information and Communication Technology Quarterly in Educational Sciences, fifth year, number 4 (20 consecutive): 24-32.
Khashi Jamal Zahi, Ibrahim, Khaje Ali Jahantighi, Zahra, and Khashi Jamal Zahi, Hamida. (2013). Educational management in universities. International Conference on Management and Industrial Engineering. SID. https: //sid. ir/paper/822367/fa
Learning Clinic Institute. (2019). The power of learning clinics: Transforming student achievement. Retrieved from [website link]
Luhmann N, Baecker D, Gilgen P.(2013). Introduction to systems theory: Polity Cambridge.

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

Ministry of Education. (Beta). Strategies for improving the academic performance of students". Retrieved from: (website address of the Ministry of Education and Culture(
Mohammadi, Akram. (2019). Information technology in educational management. Ormazd Research Journal, (50 (Appendix No. 2)), 26-6. SID. https: //sid. ir/paper/520580/fa
Mohammadi, Akram. (2019). Information technology in educational management. Ormazd Research Journal, (50 (Appendix No. 2)), 26-6. SID. https: //sid. ir/paper/520580/fa
Mohammadi, S. (2018). "The effect of teaching and learning programs on the academic progress of secondary school students". Isfahan University Research Journal, 12(2), 1-10.
Pam Walaski CSP CH.(2017). Thinking in Systems: A Primer. Professional Safety;62(5):34.
mohammadi, H. , Alvani, S. M. , Memarzadehtehran, G. and Hamidi, N. (2020). Considerately of Iran Administrative System's Managerial Dimension. *Public Administration Perspective*, *11*(3), 15-38. doi: 10.48308/jpap.2020.96787
Qureshi, Fatemeh Sadat, and Ahmadi, Parveen. (1997). The role of knowledge management in educational institutions. Tomorrow's Management, 7(20), 17-24. SID. https: //sid. ir/paper/147424/fa
Rahmanpour, Hassan (2023). Effective educational management and leadership. Forough Aftab Publishing House, Mashhad.
Rahmanpour, Hassan (2024). Teaching and learning clinic in schools. Forough Aftab Publishing House, Mashhad.
Rahmanpour, Hossein, Parsanjad, Ali Akbar, and Bolandi, Maryam. (2015). An introduction to educational management in schools. International Conference of Management Elites. SID. https: //sid. ir/paper/827665/fa
Sabouri Khosrowshahi, Habib. (1388). Education in the era of globalization; Challenges and strategies to face it. Strategic Studies of Public Policy, 1(1):156-196.
Salisbury, rare. (2019). The transition of Iran's curriculum planning system towards lack of focus in curriculum design and development with emphasis on school-based curriculum planning. Curriculum Studies Quarterly, 1(4), 68, 49.
school for science teachers. Journal of Research in Teaching; 7 (2), 161-1
Sobhaninejad, Mehdi, (2019). Identifying the dimensions of an effective teacher and validating its components by middle school teachers in Yasouj city. Research in curriculum planning. Summer, 5(series 32): 81, 68.
Soleimani, Adel (2019). Methodology of curriculum studies on students' learning rate. Quarterly Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences, 1(1), 55-66.
Study, M., & School, H. (2018). Implementing learning clinics: Strategies for success. Educational Leadership Journal, 75(5), 34-42.
Tabatabai, Seyyed Mahmoud, Soleimani, Nader, Shafizadeh, Hamid. (2022). Designing and validating the management model of secondary schools and improving the organizational structure in accordance with the general policies of the system and

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]

the document of the fundamental transformation of education. Strategic and macro policies, 10(39), 586-608. doi: 10.30507/jmsp.2022.328506.2375
Valizadeh, Mohammad. (2022). Classroom management educational strategies. International and national conference on management, accounting and law studies. SID. https: //sid. ir/paper/1016060/fa
Writer, S., Researcher, A., & Educator, J. (2020). The impact of learning clinics on academic achievement: A research study. Journal of Educational Research and Practice, 10(2), 1-18.

[Downloaded from mail.journalieaa.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.61186/meo.13.4.125]